

Uitenboschstraat 61
1813 TE Alkmaar

Uitenboschstraat 61 (links)

Algemeen

De eerste 40 arbeiderswoningen in 1912 gebouwd aan de noordzijde van de Uitenboschstraat zijn het directe gevolg van de Woningwet uit 1902. De wet was gericht op goede voorwaarden en eisen voor een betere volkshuisvesting. Woningbouwverenigingen die bevoegd waren gemeente- en overheidssteun aan te vragen speelden een belangrijke rol in Nederland. In Alkmaar werd om die reden in 1907 De Vereniging voor Volkshuisvesting "Alkmaar" (VVVA) opgericht. In 1914 werden nog eens 40 woningen gepland aan de zuidzijde van deze straat. Daarvan zijn Uitenboschstraat 2 t/m18 en Anna Bijnsstraat 4-6 nog behouden. De overige panden zijn gesloopt ten gunste van nieuwbouw. De complexen goedkope, kleine en ondiepe arbeiderswoningen in deze straat zijn gebouwd op uitgerekte smalle stukken grond en kunnen gekenmerkt worden als lintbebouwing.

De één bouwlaag hoge woonhuizen aan de noordzijde, wel licht variërend in grootte, staan direct aan de rooilijn. Om ze enige uitstraling te geven heeft de Alkmaarse architect P.N. Leguit de gevelwanden van deze huizen verlevendigd met wisselende topgevels. De gevelwand wordt onderbroken door drie brandgangen (poorten) die toegang geven naar het achterom. De panden zijn merendeels 2 aan 2 gespiegeld gebouwd en zijn aan de voor- en achterzijde voorzien van dakkapellen. Het begin- en eindpand van de gevelwand bezitten op het zijschild eveneens een houten dakkapel (nr.1+nr.79). Bijzonder voor Alkmaar is dat er voor het eerst geen alkoven en bedsteden zijn gerealiseerd, maar slaapkamers op de begane grond en op de zolder. De w.c. en de berging stonden in de achtertuint.

In de gevelwand nummer 1 t/m 79 geven afgeschuinde gevelhoeken het begin of einde van een gevelwand of de entree van een poort aan. De indeling van het aantal blokjes opgeleverde panden wordt aangeduid met natuursteen merkstenen, aangebracht in de voorgevels van de woonhuizen. De topgevels uitgevoerd in punt- en trapeziumvorm met wolfend (wolfdak) refereren respectievelijk aan de traditionele Hollandse bouw en de landelijke boerderij architectuur. De trapeziumvormige topgevels waren oorspronkelijk voorzien van een piron met bol. De gevels worden gekenmerkt door neorenaissance stijlelementen en waren oorspronkelijk uitgevoerd met snijvoegen.

In 1978 zijn bij een renovatie van deze woningen moderne voordeuren, ramen met openzetbovenlichten en dakkapellen geplaatst. De achterzijden zijn gewijzigd met gekoppelde hoge dakkapellen, voorzien van plaatmateriaal. Enkele panden (o.a. nummer 39) bezitten een uitgebouwde achtergevel met dito dakkapelopbouw. De stenen schuren zijn voorzien van een lessenaarsdak. De doorlopende tuinmuur langs de achtertuinten bezitten houten poortdeuren.

Uitenboschstraat 61 is de linker poortwoning en onderdeel van een lange gevelwand onderbroken door poorten naar de achterom en de tuinen (17-19/ 39-41/ 61-63). Het afgeplatte schilddak met zink gedekte nokken loopt over alle panden door en de doorlopende gootoverstek wordt afgewisseld met topgevels. De poortwoningen bezitten elk een 4-ruits dakkapel aan elkaar verbonden door een verticaal doorlopend houten beschot waarin boven de poort een rechthoekig middenraam is gevat.

Omschrijving

Een op een L-vormig grondplan gebouwd woonhuis van één bouwlaag onder een doorlopend afgeplat schilddak waarvan de noklijn evenwijdig loopt aan de straat. Het dak is belegd met een rode kruispan. De omlopende houten gootoverstek rust op klossen. De gevel is opgetrokken in rode handvormsteen in kruisverband met een platvolle voeg en is rechts afgeschuind. De blinde rechtergevel dient tevens als poortmuur langs de steeg. De voorgevel wordt verlevendigd met gepleisterde gevelbanden ter hoogte van de betonnen lekdorpels en de raamdorpels. Ter hoogte van de natuursteen neuten zijn dat gepleisterde hoekstenen. De gevelbanden zijn doorgetrokken op de zijgevel. Het trasraam wordt aan de bovenzijde afgebiesd met een over meer gevels doorlopende staande rollaag. Zowel voordeur als ramen zijn van hout en worden ontlast door strekken geaccentueerd door vlakke gepleisterde sluit- en hoekstenen. De optrede voor de voordeur is van hardsteen.

De voorgevel (Z) bezit links een moderne voordeur met bovenlicht. Rechts wordt de deur geflankeerd door een rechthoekig raam met bovenlicht. In de afgeschuinde rechtergevel bevindt zich een identiek raam als beschreven. De gevel wordt beëindigd door een overstek met een licht gesneden gootlijst, waarboven zich in het dakschild een 4-ruits dakkapel met plat dak bevindt, waarvan de buitenste ramen opendraaien. De boven de poort doorlopende dakkapel is middels verticaal houten beschot gekoppeld aan de dakkapel van het buurpand nr. 63 (zie boven). De linkerzijgevel is aan het oog onttrokken door het buurpand.

De rechterzijgevel (O) is blind en bevindt zich langs de poort- en steegdoorgang.

De poort wordt ontlast door strekken (nieuw metselwerk) en is aan de voor- en achterzijde van betonnen lateien voorzien. Daartussen zijn (asbest?) platen aangebracht als plafond. De vloer is uitgevoerd met straatklinkers.

De beperkt zichtbare achtergevel (N) bezit rechts een uitbouw onder een plat dak en is opgetrokken in rode machinale steen in halfsteens verband met een platvolle voeg. De erfafscheiding langs het pad bestaat uit een betonnen en houten schutting die aansluit op de schuur.

Waardering

De poortwoning Uitenboschstraat 61, gebouwd in opdracht van de Vereniging Voor Volkshuisvesting "Alkmaar", zijn van bijzonder belang uit architectuur- en cultuurhistorisch oogpunt als onderdeel van een complex woningwetwoningen voor arbeiders. De variërende topgevels en neorenaissance gevelkenmerken laten een goed tijdsbeeld van sociale woningbouw uit 1912 zien. Het is tevens een fraai voorbeeld uit het oeuvre van de Alkmaarse architect P.N. Leguit.

Vanwege de beeldbepalende ligging, als onderdeel van een karakteristieke gevelwand aan de noordzijde van de Uitenboschstraat, heeft het pand tevens stedenbouwkundige waarde.

Informatie algemeen: Carla Rogge; "Vroege volksbouwprojecten in Alkmaar binnenkort verleden tijd?", Bureau monumentenzorg & Archeologie, Alkmaar 12-09-1997. De Uitenboschstraat is vernoemd naar de Alkmaarse timmerman Martin Uitenbosch, voorzitter van het bestuur van de VVVA. Daarmee verviel de naam Ooststraat. Informatie: Luuk Hageman, Van Alckmaer. Foto's: Joop Elsinga; T. Schoots-Timmerman.